

Frans in een Angelsaksische wereld

Het Frans komt er bekaaid af in onze sterk op de Angelsaksische wereld gerichte cultuur. Een schrijnend voorbeeld in kwestie is het werk van **Edgar Morin**. Van de boekenkasten die deze Franse socioloog, antropoloog, filosoof (eigenlijk doet elk etiket hem tekort) in een zeer leesbare, soms poëtische stijl heeft volgeschreven - 'toute prose a sa poésie' (*Le vif du sujet*, p. 232) - is met uitzondering van *L'esprit du temps* niets toegankelijk gemaakt voor dat deel van het Nederlandse lezerspubliek dat het Frans niet machtig is. In mijn ogen een groot gemis.

Brede interesse

Deze telg uit een Sefardisch geslacht dat vanuit Spanje, via Toscane, Sicilië en Thessaloniki uiteindelijk in Frankrijk terechtkomt, wordt in 1921 in Parijs geboren als Edgar Nahoum. Hij neemt deel aan het verzet (waar hij de nom de plume Morin aan overhoudt), herkent de verschrikkingen van het stalinisme en is in 1949 een van de eerste Franse intellectuelen die met de communistische partij breken.

Hij schrijft kort na de oorlog een boek over Duitsland, verdiept zich in de dood en besteedt aandacht aan culturele fenomenen, zoals het gerucht van Orléans, dat de Franse stad in de jaren zestig in rep en roer brengt. Op briljante wijze analyseert en ontzenuwt hij de roddel dat joodse winkeliers meisjes uit hun paskamertjes roven om ze als blanke slavinnen te verkopen. In de jaren zestig keert de antropoloog Morin samen met vertegenwoordigers van andere wetenschappelijke disciplines een Bretons dorp binnenstebuiten op zoek naar de gevolgen van de modernisering.

Het complexe denken

Zijn drukke werkzaamheden en de nog ongeordende encyclopedie in zijn hoofd eisen hun tol. Hij doceert in Latijns-Amerika, reist naar de VS voor een congres, maar zakt midden op de Golden Gate Bridge in elkaar en beseft korte tijd later, in een bed in het Mount Sinai-ziekenhuis, dat hij 'ideeën niet langer alleen op zich moet laten inwerken, maar ze ook moet uitwerken' (*Le vif du sujet*, p. 16). Hij begint er meteen mee.

Morin verblijft een jaar aan het Salk Institute for Biological Studies, maakt kennis met Jacques Monod (van *Le hasard et la nécessité*) en maakt de revolutie die zich in de biologie voltrekt van nabij mee. Hij probeert die nieuwe inzichten, het gedachtegoed van zijn geestelijk vaders Montaigne, Rousseau en Pascal, en zijn eerdere werk samen te brengen in een nieuw paradigma en zet een transdisciplinaire benadering in de steigers, die natuur- en geesteswetenschappen met elkaar verzoent en waarvan de complexe zelforganisatie de ruggengraat vormt.

Pogingen de complexiteit van het menselijk bestaan te onderzoeken, begrijpen en verklaren, krijgen uiteindelijk gestalte in de trilogie *L'unité de l'homme* en de inmiddels zes delen van zijn magnum opus *La Méthode*. Myron Kofman noemde hem de onafhankelijkste geest die het Franse denken sinds Montaigne heeft voortgebracht.

Vervolging en vrijspraak

Maar als hij in Nederland al bekendheid geniet, dan is dat vooral om zijn studie naar de massacultuur, de film *Chronique d'un été*, die hij samen met antropoloog en cineast Jean Rouch in de straten van Parijs opneemt, boeken gewijd aan Europa en de ophef rond het artikel '[Israël-Palestine: le cancer](#)' in *Le Monde* (4 juni 2002). Daarin plaatst hij samen met Europarlementariër Sami Naïr en vertaalster Danièle Sallenave kanttekeningen bij de rol van Israël in het Palestijns-Israëliëse conflict, waarna hij samen met zijn co-auteurs door het gerechtshof in Versailles wordt veroordeeld wegens racisme (*diffamation raciale*). Het Franse Hof van cassatie vernietigt dat vonnis overigens in juli 2006 en kapittelt het gerechtshof van Versailles over schending van zowel de Franse perswet als artikel 10 van de Europese Conventie.

Planetair bewustzijn

Kort geleden is van de onvermoeibare denker *L'an I de l'ère écologique* verschenen. Hij schreef het samen met [Nicolas Hulot](#), journalist, ecooloog, maker en presentator op de Franse zender TF1 van het programma [Ushuaia nature](#) en, zoals we sinds kort weten, géén kandidaat voor het Franse presidentschap.

Ter afsluiting een kleine ontboezeming van Morin over de relatie tussen leven en lezen:

'Ik heb altijd en overal hartstochtelijk gekozen voor het leven, maar lezen heeft altijd en overal deel van dat leven uitgemaakt en er invloed op uitgeoefend. Lezen heeft mijn leven altijd gestimuleerd, verhelderd, er richting aan gegeven, en andersom heeft de zoektocht die mijn leven zal blijven me altijd naar het lezen teruggevoerd.'
(*La tête bien faite*, p. 52)

Bibliografie

In dit stukje kwamen de volgende boeken ter sprake:

Le vif du sujet (Seuil, 1969)

L'esprit du temps (Grasset, 1962), het enige werk van Morin dat in al die jaren in het Nederlands is vertaald (*De culturele revolutie*, vertaald door J.A. Meijers; Spectrum, 1965).

Vidal et les siens (Seuil, 1989)

L'an zéro de l'Allemagne (La Cité universelle, 1946)

L'homme et la mort (Corréa, 1951)

La rumeur d'Orléans (Seuil, 1969)

La métamorphose de Plozevet (Fayard, 1967)

L'unité de l'homme (samen met Massimo Piattelli-Palmarini, Seuil, 1974)

La méthode (6 delen, Seuil 1977, 1980, 1986, 1991, 2001, 2004)

Le cinéma ou l'homme imaginaire (Minuit, 1956)

Les stars (Seuil, 1957)

Chronique d'un été (samen met Jean Rouch, Régis Debray en Marceline Loidan-Ivens, 1961)

Penser l'Europe (Gallimard, 1987)

Boekvertalers

Over het vak, de vertaler, de wereld en het boek

<http://www.boekvertalers.nl>

La tête bien faite (Seuil, 1999)

L'an I de l'ère écologique (samen met Nicolas Hulot, Tallandier, 2007)

Le hasard et la nécessité van Monod (Seuil, 1971) verscheen in 1971 in de Nederlandse vertaling van Aldert Walrecht: *Toeval en onvermijdelijkheid* (Bruna).

Le paradigme perdu: la nature humaine (Seuil, 1973), *Science avec conscience* (Fayard, 1982) en *La complexité humaine* (Flammarion, 1994) vormen tezamen een goede inleiding in het werk van Edgar Morin.